

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-484-2-7>

## АГРАРНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Глобальна нестабільність, що проявляється у вигляді економічних криз, геополітичних конфліктів, кліматичних змін та пандемій прямо чи опосередковано впливає на всі сфери економіки, зокрема й на аграрне землекористування. Кожен з цих факторів окремо чи в поєднанні може спричинити значні зміни та виклики для сільськогосподарського виробництва та використання земельних ресурсів. Аналіз впливу криз, які спричинені негативними явищами в економіці, на стан аграрного землекористування подано у табл. 1.

Таблиця 1

### Економічні аспекти впливу на стан аграрного землекористування в умовах глобальної нестабільності

| Назва економічного аспекту впливу                                     | Пояснення в умовах глобальної нестабільності                                                                                                                                                                                                          |
|-----------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Волатильність цін на сільськогосподарську продукцію та ресурси</b> | Різкі та непередбачувані коливання цін на зерно, олію, м'ясо, молоко, а також на добрива, паливе, ЗЗР через геополітичні конфлікти, порушення ланцюгів постачання, спекуляції, зміни попиту, що ускладнює планування та підвищує ризики для аграріїв. |
| <b>Зростання вартості виробництва</b>                                 | Інфляція, дорожчання енергоносіїв, логістичні проблеми, обмеження доступу до імпортованих складових призводять до збільшення собівартості виробництва сільськогосподарської продукції, знижуючи маржу прибутку та конкурентоздатність.                |

|                                                            |                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Обмеження доступу до фінансування та кредитування</b>   | Економічні кризи та невизначеність можуть призвести до скорочення обсягів кредитування аграрного сектору, підвищення відсоткових ставок, посилення вимог до застави, що ускладнює залучення інвестицій та поповнення обігових коштів.                            |
| <b>Ризики міжнародної торгівлі та логістики</b>            | Геополітичні напруження, торговельні бар'єри, санкції, транспортні обмеження, блокування портів можуть порушувати експортно-імпорتنі операції, створювати проблеми зі збутом продукції та постачанням необхідних ресурсів.                                       |
| <b>Економічні наслідки кліматичних змін</b>                | Посухи, повені, екстремальні температури, непередбачувані опади призводять до зниження врожайності, втрат худоби, пошкодження інфраструктури, збільшення витрат на адаптацію (зрошення, нові сорти), що негативно впливає на доходи аграріїв.                    |
| <b>Посилення конкуренції на світових ринках</b>            | Глобальна нестабільність може змінювати баланси сил на міжнародних ринках, створюючи нових конкурентів або посилюючи позиції існуючих, що вимагає від вітчизняних виробників підвищення ефективності та якості.                                                  |
| <b>Зміни споживчого попиту та купівельної спроможності</b> | Економічні спади, інфляція, зростання безробіття можуть знижувати купівельну спроможність населення та змінювати структуру споживчого попиту на продукти харчування (перехід до дешевших товарів, скорочення споживання), що впливає на ціни та обсяги продажів. |
| <b>Нестабільність державної підтримки та регулювання</b>   | В умовах криз державні пріоритети можуть змінюватися, що може призвести до скорочення або зміни напрямів державної підтримки аграрного сектору, а також до непередбачуваних змін у регуляторній політиці.                                                        |

*Джерело: сформовано автором з використанням [1]*

Слід акцентувати увагу на значний вплив геополітичної нестабільності та конфліктів на стан аграрного землекористування. Військові дії, політичні кризи та санкції можуть блокувати транспортні шляхи, руйнувати інфраструктуру та перешкоджати постачанню сільськогосподарської продукції на внутрішні та зовнішні ринки, що обумовлює порушення ланцюгів постачання. До втрати земельних ресурсів та виробничих потужностей призводять забруднення земель вибухонебезпечними предметами, руйнування меліоративних систем, знищення сільськогосподарської техніки та втрати працездатного населення. Також конфлікти призводять до міграції та масового переміщення населення, що створює додаткове навантаження на продовольчі системи та змінює структуру землекористування в приймаючих регіонах [2].

Кліматична нестабільність: збільшення частоти та інтенсивності посух, повеней, ураганів, градів та інших небезпечних метеорологічних явищ завдають значної шкоди сільськогосподарським культурам та інфраструктурі. Непередбачувані зміни кліматичних умов (опадів та температур) можуть порушувати традиційні цикли вирощування сільськогосподарських культур, знижувати врожайність та сприяти поширенню шкідників і хвороб. Підвищення температури та зміна режиму опадів призводять до деградації ґрунтів, втрати їхньої родючості та опустелювання значних територій, роблячи їх непридатними для сільськогосподарського використання. Посухи та зміни в сніговому покриві гір спричиняє дефіцит води для зрошення, що є критично важливим для багатьох сільськогосподарських регіонів.

Соціальна нестабільність також негативно впливає на стан аграрного землекористування. Економічні труднощі та відсутність перспектив у сільській місцевості обумовлюють міграцію сільського населення до міст, що створює дефіцит робочої сили в аграрному секторі. Нерівномірний розподіл земельних ресурсів, низькі доходи сільського населення та відсутність соціальної підтримки можуть призвести до соціальної напруженості та протестів. Зміни в споживчих перевагах створюють нові вимоги до аграрного виробництва.

Враховуючи складність та взаємопов'язаність цих факторів, робимо висновок, що вплив глобальної нестабільності на аграрне землекористування є багатовимірним і вимагає комплексних стратегій адаптації та управління ризиками на місцевому, національному та глобальному рівнях.

На основі ґрунтового аналізу зазначених факторів, виділимо шляхи адаптації та забезпечення економічної стійкості аграрного землекористування в умовах глобальної нестабільності:

- диверсифікація виробництва є важливою стратегією для забезпечення стійкості та конкурентоздатності аграрного землекористування в умовах глобальної нестабільності та зростаючих вимог до екологічності сільського господарства. Розширення спектру вирощуваних культур та видів тваринництва сприятиме зменшенню залежності від кон'юнктури окремих ринків;
- оптимізація витрат в аграрному землекористуванні є ключовим фактором для забезпечення виживання та подальшого розвитку господарств. Впровадження енергоефективних технологій, ресурсозбереження, точного землеробства необхідне для зниження собівартості продукції;
- розвиток власної переробки та маркетингу в аграрному землекористуванні стає необхідним кроком для забезпечення стійкості та прибутковості господарства. Вибір напрямку переробки залежить від спеціалізації господарства, наявних ресурсів та ринкового попиту;
- страхування ризиків є важливим інструментом управління в аграрному землекористуванні, особливо в умовах глобальної нестабільності та зростаючих кліматичних змін. Воно допомагає аграріям захистити свій бізнес від потенційних фінансових втрат, пов'язаних з різноманітними непередбачуваними подіями;
- інвестиції в інновації та технології є ключовим фактором для забезпечення конкурентоздатності, стійкості та сталого розвитку аграрного землекористування, особливо в умовах глобальної нестабільності та кліматичних змін. Впровадження сучасних технологій дозволяє оптимізувати виробничі процеси, підвищити ефективність використання ресурсів, зменшити негативний вплив на довкілля та покращити якість продукції;

- посилення кооперації та об'єднання зусиль є важливим стратегічним напрямком для розвитку аграрного землекористування, особливо в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Спільна діяльність дозволяє аграріям підвищити свою стійкість, ефективність та конкурентоздатність, а також забезпечити сталий розвиток сільських територій. Держава, зі свого боку, повинна створювати сприятливі умови для розвитку кооперативного руху та надавати необхідну підтримку;

- адаптація до кліматичних змін передбачає впровадження комплексу заходів, спрямованих на зменшення негативних наслідків кліматичних змін та використання нових можливостей. Таких як: впровадження вологозберігаючих технологій, вирощування посухостійких сортів, оптимізація систем зрошення;

- пошук нових ринків збуту є безперервним процесом, який вимагає від аграріїв активності, гнучкості та готовності до змін. Наприклад, диверсифікація експортних напрямків для зменшення залежності від нестабільних ринків;

- ефективне управління фінансами та ризиками необхідне, коли фінансові ринки – волатильні, а непередбачувані події (кліматичні, політичні, економічні) мають значний негативний вплив на господарську діяльність. При цьому слід дотримуватися ретельного планування, контролю витрат, використання інструментів хеджування;

- активна взаємодія з державою є критично важливим елементом для успішного ведення аграрного бізнесу, особливо в умовах нестабільності. Ефективна комунікація та співпраця з органами державної влади на різних рівнях може допомогти аграріям отримати підтримку, впливати на формування аграрної політики та захищати свої інтереси (прийняття участі у формуванні державної аграрної політики, лобіювання інтересів аграрного сектору) [3].

Отже, в умовах глобальної нестабільності аграрне землекористування стикається зі значними економічними викликами. Успішне подолання цих викликів та забезпечення сталого розвитку галузі вимагає від аграрних виробників гнучкості, адаптивності, впровадження інновацій та ефективного управління ресурсами. Як показує практичний досвід – державна підтримка та міжнародна

співпраця є головними векторами у забезпеченні економічної стабільності аграрного сектору в умовах глобальних потрясінь.

### **Список використаної літератури:**

1. Добрунік Т., Кузнєцова О. Проблеми і напрямки розвитку аграрного сектору України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-25>
2. Дячинська О. М. Євроінтеграційні пріоритети аграрного землекористування. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-59>
3. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: Закон України від 15.11.2024 р. № 1163-2024-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text> (дата звернення 10.04.2025).